

„Dainavos žodžio“ priedas, remiamas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo

Gimtų kraštų mylėjom, jį aprašinėjom (II)

Daugų vidurinė mokykla 1987 m. inkūrtas kraštotyros muziejus, savo darbas garsinis mokyklų. Mokyklon parašyci prajektai: „Dzūkų papročiai, tradicijos“, „Dzūkiška pirkia – senųjų amatų puoselėjimo cantras“. Prajektus ramia geri žmones. 2002 m. birželio 1 dienų pirkia atdarė duris sveciam, o jiem buvo paporyta ape senų dzūkų gyvenimo būdų, papročius, tradicijas, darbus, amatus, rūbus.

D r a b n a i (smulkiai) aprašytas pokaris, Laisvės kovotojų paspriešinimas akupantu. Ailės tvarku, pradanc 1944 m. liepos mėnasiau, baigianc 1953 m. morčum (kovu) surašyci Dainavos apygardos partizanų žuvmiai jir likimai Daugų apylinkėn jir miestelin. Paskucinis partizanas sujimtas 1954 m. sausio 14 dienų Vaikantonų sodziun, roninis leitinantų Melnykų (M. Melnikaitės brolių). Knygon yra žamėlapis, išmargytas tankiais partizanų būnkeriais, mūšų jir žuvmio daiktiais (vietomis). Autorė rašo: „Ašaromis ir krauju aplaistyta Dzūkijos žemelė negrįžtamai nusinešė daugybę gyvybių. Vieni atsidadė kovojo dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės, kiti – už ankstesnio režimo įtvirtinimą, tretii, net nesupratę savo kaltės, nuėjo nebūtin...“

Žinomas ne cik Alytaus krašty dzūkų šalies mylėtojas, dzūkiškos šnektos

puoselėtojas Vytautas Lankininkas iš Nemunaicio, parašyci knygų „Iš Nemunaicio praeities“, o šitai konperencijai pristatis antrų jos dalį „Nuotrupos“. Pratarmin sako, kad dzūkės, kepdamos duonų, pyrmo bakano (kepalu) viršun darė kryžaus znokų. Iškepus pirmiausia tų bakaną jir valgė pralaužtų. Senuoliai sakė, kad laužta duonukė gardesnė. Laužanc jir netrupėjo.

Duonukų laužanc jir jų valganc, trupinėlių nutrupėjimų, pasnaudojis alegoriju, Vytautas sako, kad jiš jo parašytos knygos „Iš Nemunaicio praeities“, „šis tas nutrupėjo“. Kraštotyrynycas tuos trupinukus surinko, vienon krūvelėn sužėris jir tų krūvelių pavadinis „Nuotrupos“. Knygelės pirmon dalin aprašyci žmonių darbai, gražos poringės, padavimai. Antra dalis skirta Nemunaicio mokyklai. Tracion dalin surašyci krašto vietovardziai, žmonių pravardės, krašto sodzių jir sodzybų likimai. Drabnai aprašo jir dzvidešimcjes žydų, gyvenusių Nemunaicin, gyvenimo būdų, papročius, tradicijas jir bendravimų su lietuviais. Kraštotyrynycas pergyvena, kad Nemunaicio sodzius tuštėja.

Butrimonių kultūros namų moterų atnografinio ansamblio vadovė Milda Stanevičienė kraštotyros parodai pristatė kultūrinės veiklos aprašymų. Savo darbi daug daikto skira dzūkiškiem papročiam, tradicijom, dzūkiškos šnektos populiarinimu. Ansamblio daininyci dainuoja senovės dzūkiškas dainas. Jos darbo kalendorun užrašytos Butrimonių apylinkėsa dainuojamos dzūkiškos, partizanų dainos.

Mergalaukio kraštotyrynycė Edita Gramienė parašė mokyklos 50-meciu knygelę „Žvilgsnis praeitin“. Jų jir pristatė parodai. Rašydama knygelę jir rėmės gazietosa (laikraščiuose) rašytom žiniom, žmonių pasakojimais, archyvuosa jišlikusiais dakumentais. Žiniosa ape Mergalaukio geografinį padėcį rašoma ape Mergalaukio dvarų, katrį valdė žydas Holbergas. Netoli gražaus dvaro po šašas-aštuonias drauges (šeimas) kumecynuosa gyveneno kumeciai. 1941 metais dvaro savinycas belangiais vagonais su lietuviais dundėjo Sibiro žamėn. Paskui dvaro budinkan insikūrė mokykla. Knygelėn yra istorinių žinių ape Simnų.

Mirolavo mokyklos kraštotyrynycė Angelė Savukynienė, surinkus daug žinių, parašė darbų „Atsiminimai apie gyvenimą kolūkyje“. 15 puslapių darbas parašytas išklausus žmonių pasakojimus. Porytojai duoda žinias, kas buvo prieš 50 metų, ape kolkozų baisumus.

Jauna kraštotyrynycė devintokė Paulina Deksnycė, bendraudama su porytoju Aneli Rinkevičienė, dažinoj, kad už darbadienį metų pabeigon išaidzinėj po 10–15 kapeikų jir 50–100 gramų grūdų (Tolkūnų kaimo kolūkis). Prieg soviecinės valdzios ape rinkimų demokratijų dažinoj jir užrašė dzvyliktokė E. Markauskaitė, išklusaus J. Petrausko porinimo: „...balsavo visi vienbalsiai“. Už nebalavimų galėjai būt apšauktas liaudies priešu.

Kolkozai tankiai buvo vadzinami proletariato vadų vardais: Krokialaukis priklausė „Lenino“ kolkozu, Santaika – „Stalino“. Žmones sakė: „Lenino keliu į Stalino plentų į saulę“. Rasa Babarskeinė, Krokialaukio mokyklos kraštotyrynycė, atvežė parodon 3 gražus darbus. Aprašytos „Mokyklos švenčių akimirkos“. „Verbų apeigos jir papročiai“ darbe išklausus žmonių porinimai. Visi porytojai sakė, kad švenctos verbos pilnioja (saugo) žmogų nuog Perkūno piktumo jir nuog nežnia iš kur atplaukiančių bėdų.

Projektu „Kapinė“ R. Babarskienė su savo padėjėjais pateikė 14-os pamynklų aprašymus.

Makniūnų pagr. mokyklos vyr. mokytoja, kraštotyrynycė Rima Rinkevičienė su savo mokiniais parengė darbų „Raicinykų dzūkai“. Skambi to krašto dzūkiška tarmė, gražai aprašyta Raicinykų sodziaus vardo kilmė. Jos knygelėn surinkta apie 200 dzūkų tarmės jir bendrinės kalbos žodzių dzdznėlis. Gražūs surinkci senų dzūkų naudoci posakiai. Sma-

gu, kad Makniūnuosa dzūkų šnektą pauvažota (gerbiama), mylima, cia mokykla storavinas, kad šitas etninės dzūkų kultūros paveldas išliktų gyvybingas.

Butrimonių vid. mokyklos jauniem kraštotyrynycam jir toliau vadovauna jinrengusi gražų dzūkiškų muziejų mokytoja metodinycė Danutė Anušauskienė. Su mokiniais parašė 249 puslapių mokyklos metrašcį pagal visus metrašcų raikalavimus. Metrašcin nurodzyta, kad vožniausia išugdzyc mokiniuosa patrijotizmy, taucinių tradicijų puoselėjimų, dorinių auklėjimų, etnokultūros jir tradicijų saugojimų. Nat 83 puslapių paskavojį po diplomų, padėkų, pagyrimų raštais, katrais buvo apdovanoci moksleiviai jir mokytojai už gerus darbus, dasiektus tarptauciniuosa, raspublikiniuosa, rajoniniuosa

ranginiuosa.

Sukas tradicijų ratas: tai Rugšėjo pirmos jir Paskucinio dzvanelio šventė, valstybinių dzienu paminėjimai, advencinės, mirusių pauvažojimo popietės, mokytojų sveikinimai.

Mirolavo vidurinė mokykla jir toliau vadovauna ilgametė kraštotyrynio būralio vadovė mokytoja Angelė Savukynienė. Parodon atkeliavusian metrašcin numacyta mokyklos vizija, apmisyli būdai keliamiem noram ingyvendzyc.

Smagu, kad visos Alytaus rajono mokyklos su dzideliu noru jir meili atsigrįžo jin dzūkų senovi. Savo dzideliais gražais senuolių gyvenimo tradicijų, papročių aprašymais primins jaunai pakaliainiai, jiš kokių šaknų mes išaugom. Razumny žmonių gerai pasakya, kad praacies žinojimas jyra atrama dabarciai jir ataiciai.